

Vergiliuswedstrijd 2014-2015

Olympiade Latijn en Grieks

Georgica I, 316-334: De storm

(een van de beroemdste en meest geslaagde passages uit het werk dat terecht als Vergilius' meesterwerk geldt)

saepe ego, cum flauis messorum induceret aruis
agricola et fragili iam stringeret hordea culmo,
omnia uentorum concurrere proelia uidi,
quae grauidam late segetem ab radicibus imis
sublimem expulsam eruerent: ita turbine nigro 320
ferret hiems culmumque leuem stipulasque uolantis.
saepe etiam immensum caelo uenit agmen aquarum
et foedam glomerant tempestatem imbribus atris
collectae ex alto nubes; ruit arduus aether
et pluuiam ingenti sata laeta boumque labores 325
diluit; implentur fossae et caua flumina crescunt
cum sonitu feruetque fretis spirantibus aequor.
ipse pater media nimborum in nocte corusca
fulmina molitur dextra, quo maxima motu
terra tremit, fugere ferae et mortalia corda 330
per gentis humilis strauit pauor; ille flagranti
aut Atho aut Rhodopen aut alta Ceraunia telo
deicit; ingeminant Austri et densissimus imber;
nunc nemora ingenti uento, nunc litora plangunt.

Toelichting

De *Georgica* geldt als het meest geslaagde dichtwerk van Vergilius. Daarbij kan men aan de perfecte vers- en klankbouw denken. Met dit gedicht bewijst Vergilius inderdaad de grootste klankdichter te zijn die het Latijn ooit heeft voortgebracht. Ook zijn de verzen gekarakteriseerd door een volmaakt klassiek evenwicht. Maar men kan het ook inhoudelijk zien. Op het eerste gezicht gaat het om een leerdicht en wil Vergilius hiermee dus instructies geven aan de boeren. Alleen wringt de lectuur van het werk nog al eens. Al in de Oudheid zelf had Columella bedenkingen bij de voorschriften die Vergilius geeft. Nochtans was hij een groot bewonderaar van de dichter en citeerde hij hem in zijn eigen handboek over de landbouw bijna meer dan anderen.

Inderdaad laat een aandachtige lectuur van de *Georgica* altijd een wat ongemakkelijke indruk na. Vergilius haalt dikwijls een heel arsenaal van voorschriften en voorzorgsmaatregelen aan waarvan vervolgens in enkele verzen de nutteloosheid blijkt.

Bovenstaande passage is hierop geen uitzondering. Ze vormt in het eerste boek van de *Georgica* de overgang tussen het deel dat vooral gewijd was aan het werk op de akker en zijn jaarlijkse cyclus en het laatste deel dat in het teken staat van de weersverschijnselen en hoe je deze kunt voorspellen. De stormscène lijkt bedoeld om de onmacht van de boer tegenover de natuur en het weer te benadrukken. Wat je ook mag doen, plots kan een enkele storm het werk van een heel jaar vernietigen.

Om die reden gebruikt Vergilius heel nadrukkelijk een militaire taal. ‘inducere’ (vs. 316) wordt vaak gebruikt voor een leger of een slaglinie (let er ook eens op hoe de maaier letterlijk het veld in gestuurd is!), ‘concurrere proelia’ (vs. 319) en ‘immensum agmen’ (vs. 322) spreken voor zich. Maar ook ‘expulsam’ en ‘eruerent’ (vs. 320), ‘glomerant’ (vs. 323) en ‘collectae’ (vs. 324) lijken door deze opeenstapeling van woorden met een dubbelzinnige lading veeleer hun militaire nevenbetekenis te krijgen.

Het stormgeweld is zo vernietigend dat niet alleen de kwetsbare (vs. 317) en lichte (vs. 321) korenaren daarvan het slachtoffer zijn. In de loop van deze verzen is een climax voelbaar van de lichte aren via de zware graankorrels tot bergen, wouden en kusten. Aan het einde blijkt de hele natuur onder de storm te beven. Zelfs de hemel dreigt in te storten (vs. 324). In het hart van de storm gaat niemand anders dan Jupiter zelf schuil.

Het beeld dat hier van Jupiter wordt opgeroepen is dat van de oppergod die ten strijde trekt tegen de Titanen. Ook toen wierp zijn bliksem de bergen neer die de Titanen opstapelden om de Olympus te bestormen. Alleen gaat het niet om dezelfde bergen. De bergen die Vergilius opsomt stammen gedeeltelijk uit het werk van Theocritus, de Griekse bucolische dichter die hij als model voor zijn eigen *Bucolica* heeft genomen (de eerste helft van vs. 332 is letterlijk vertaald uit Theocritus’ *Idylle 7*, vs. 77).

Jupiter verschijnt hier dus niet echt als de zorgzame ‘pater’ die hij in de *Aeneis* is. Hij is een verwoestende en wrekende god, waarbij het volstrekt onduidelijk blijft wat zijn woede dan wel gewekt mag hebben. De arme boer ziet zich enkel door redeloos geweld gestraft.

Vergilius laat zich hier van zijn sterkste zijde als dichter zien. De passage is in drie duidelijk afgegrensde onderdelen gesplitst (‘saepe ego’ ... ‘saepe etiam’ ... ‘ipse pater’) die allemaal ongeveer even lang zijn (6 + 6 + 7 verzen). De opening ‘saepe ego’ is typerend voor het leerdicht. Het geeft aan dat de dichter uit eigen ervaring spreekt. In het traditionele leerdicht

vormt het zodoende een autoriteitsargument. Hier lijkt het veeleer omgekeerd gebruikt: de dichter zag vaak ondanks alle zorgen toch een storm opsteken die het hele werk verwoestte. Door in vs. 322 'saepe' op dezelfde plaats te herhalen aan het begin van een vers en zin impliceert hij natuurlijk dat hij wat volgt ook zelf gezien heeft. Het laatste deel begint met 'ipse pater' en komt zo in sterke tegenstelling te staan met de 'ego' in de beide vorige delen.

Op twee plaatsen zorgt een dubbele elisie ervoor dat het aanstormende geweld van de winden door de korenvelden ('late', vs. 319) ook in de vorm van de verzen vertaald wordt (vss. 320 en 322).

De passage laat heel wat alliteraties zien die soms erg kunstig over de verzen verdeeld zijn (vss. 326-327: f-c-f-c / s-f-f-s; vss. 329-330: m-m / t-t, f-f).

Ook enjambementen zorgen voor een duidelijk effect, vooral wanneer het om een dactylische werkwoordvorm gaat, gevolgd door een sterke cesuur (vss. 325-326 en 332-333).

Inhoudelijk laten vss. 326 en 327 dan weer het aanzwellen van het water zien dat van de 'fossae' via de 'flumina' en de 'freta' uitmondt in de 'aequor'.